

Valkoselkätikan seuranta 1999–2001: lievä nousukausi alkanut

Timo Laine

Suomen valkoselkätikkakan-
nan vaiheita on seurattu vii-
me vuosina tarkasti. 1990-lu-
vun alussa alkanut tehokas
suojelututkimus on jatkunut aktiivisena
tälläkin vuosituhanalla. Viimeisimmässä
uhanalaisuusarvioinnissa valkoselkätikka
täytti kriteerit, joiden perusteella laji on
luokiteltu Suomessa äärimmäisen uhan-
alaiseksi (CR – *critically endangered*) (Rassi
ym. 2001). Maailman Luonnon Säätiön
(WWF) valkoselkätikkatyöryhmän selvi-
tysten mukaan se on metsälinnustomme
uhanalaisin laji (Laine 1997). Syyt val-
koselkätikan ahdinkoon ovat yleisesti tie-
dossa. Tehometsätalous on vähentänyt ra-
justi valkoselkätikalle sopivien elinympä-
ristöjen määrää. Vanhojen, lehtipuuväl-
taisten ja lahopuustoisten metsiköiden uu-
distaminen alkoi laajassa mittakaavassa
1950-luvulla. Siitä lähtien on hävitetty yli
kolme neljäsosaa valkoselkätikalle soveli-
aista metsistä lajin keskeisimmällä levin-
neisyysalueella Etelä-Suomessa (Virkkala
ym. 1993). Kuusen viljely uudistusalueilla
ja koivun sekä haavan aiempi alentaminen
roskapuulajeiksi on saattanut metsäteolli-
suutemme tilanteeseen, missä lehtipuu-

kuidun tarve saadaan täytettyä vain mitta-
valla tuonnilla Venäjältä. Metsien moni-
muotoisuus Suomessa on köyhtynyt ja la-
hoista lehtipuista riippuvaisten lajien
elinehdot ovat kaventuneet äärimmilleen.

Tässä katsauksessa selvitetään val-
koselkätikkainventointien tuloksia vuosi-
na 1999–2001. Aikaisemmat raportit ovat
kertoneet etupäässä kannan taantumista
ja huonoista tulevaisuuden näkymistä
(esim. Alanko & Reinikainen 1994, Laine
ym. 1994, 1995, Alanko 1996, Laine 1996,
1997). Tällä kertaa tulokset antavat aihetta
lievään optimismiin, mihin viittasivat in-
ventointitulokset jo edellisessäkin seuran-
taraportissa (Laine 1999). Valkoselkätikka-
työryhmän seurantatuloksia käytetään
työryhmän laatiman suojelusuunnitelman
toteutuksessa ympäristöhallinnossa ja val-
tiolle hankittujen alueiden hoidon suun-
nitelussa Metsähallituksessa.

Reviirimäärä kasvussa

Kolmen viimeisen pesimäkauden tulokset
osoittavat kannan vahvistuneen viime
vuosikymmenen puolivälin pohjaluke-

mista. Reviirien kokonaismäärä on ilah-
duttavasti kasvanut, mutta pesälöytöjen
määrä ei ole lisääntynyt samassa suhteessa
(kuva 1). Kaikkia reviirejä ei ole viime vuosi-
na pystytty tarkastamaan niin hyvin, että
jokainen pesä olisi löydetty. Seurantajak-
son ensimmäiset 6–7 vuotta olivat tutki-
muksen nousukautta, sillä inventointityön
määrä kasvoi vuosi vuodelta tai pysyi vä-
hintäänkin entisellään. Viime vuosina val-
koselkätikkatyöryhmän resurssit ovat sitä
vastoin vähentyneet. Enää ei ole ollut käy-
tettävissä yhtä paljon päteviä kenttäavus-
tajia kuin aiemmin. Reviiritarkastusten ja
täydennysinventoinnin tehokkuus on jon-
kin verran laskenut, ja se näkyy selvimmin
pesälöytöjen määrässä. Kokemuksen ja tie-
don lisääntymisestä todennäköisyys pesien
löytämiseen kasvaa ja reviiritulkinnat var-
mentuvat, mutta se ei kuitenkaan tässä ta-
pauksessa selitä käyrien nousua, vaan
tämä heijastelee todellista kannan vahvis-
tumista. Lupaava noususuhdanne voi sat-
tuman kaupalla jatkua, mutta pienen po-
pulaation tulevaisuus on edelleen hyvin
epävarma ja äärimmäisen uhanalaisen la-
jin suojelututkimusta on jatkettava vielä
pitkään, ennen kuin tulevaisuuden arvi-
ointi on varmalla pohjalla. Valkoselkätik-
katyöryhmä arvioi Suomen pesivän kan-
nan tällä hetkellä noin 40 pariksi.

Todettujen reviirien määrä lisääntyi lä-
hes kaksinkertaiseksi seurantajakson
1999–2001 aikana (1998 30, 1999 36, 2000 43,
2001 55). Jakson aikana löydettiin yhteensä
70 pesää (taulukko 1). Edeltävältä kolmen
vuoden jaksolta pesälöytöjä oli 58 (Laine
1999). Vuoden 1994 aallonpohjaan verrat-
tuna pesälöytöjen määrä oli vuosina
1999–2000 kaksinkertainen ja viime vuon-
na tilanne parantui entisestään. Uusia pesi-
mäpaikkoja kertyi 17, joista aivan uusina
havaintopaikkoina kirjattiin yhdeksän
kohdetta. Muut ensimmäistä kertaa havai-
tut pesinnät todettiin paikoilla, jotka ovat
olleet mukana suojelusuunnitelmassa
mahdollisina tulevaisuuden pesimäaluei-
na.

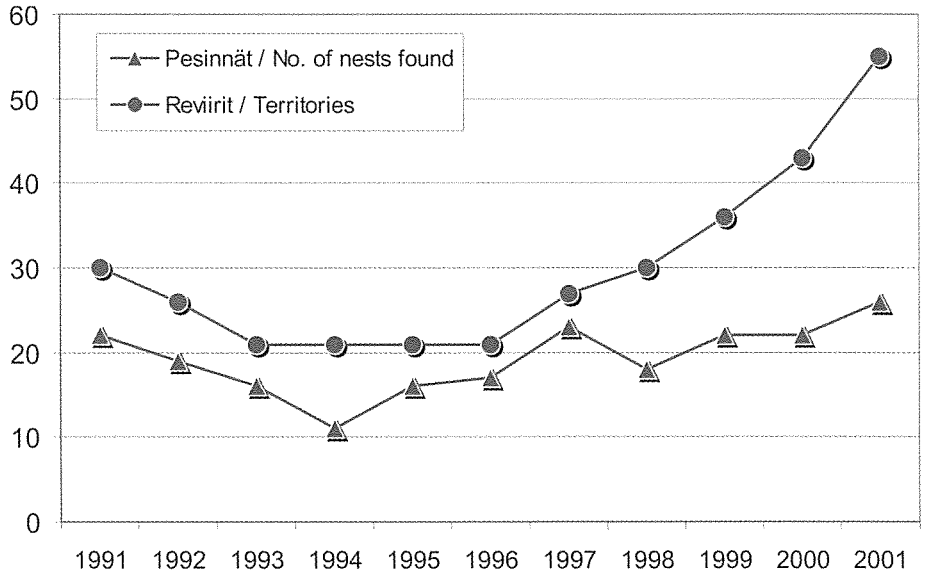
Valkoselkätikan levinneisyyskuvassa
ei ole tapahtunut suuria muutoksia (kuva
2). Vahvimmat keskittymät löytyvät edel-
leen Keski-Suomesta ja Päijät-Hämeestä.
Maakuntien keskinäinen järjestys on vaih-
dellut tasaväkisesti vuosien mittaan. Kol-

Valkoselkätikkakoiras (*Dendrocopos leucotos*) pitää pesäkolonaa puhtaana (digikuva). © Timo Laine
Male White-backed Woodpecker cleaning the nest-hole (digital shot).

men vuoden yhteismäärien perusteella Keski-Suomi on hivenen edellä, sillä reviirimäärä on 13 ja pesälöytöjä on yhteensä 23. On selvää, että Keski-Suomen ympäristökeskuksen koordinoima LIFE/Nature-projekti metsä- ja rantaluonnon suojelemiseksi ja hoitamiseksi on lisännyt havaintojen määrää, sillä se on keskittynyt maakunnan tikkavaltaisille seuduille. Keski-Suomen ja koko maan tihein valkoselkätikkakanta sijoittuu Luhankaan, Päijänteen rantamaille, missä pesälöytöjen yhteismäärä on 10 (taulukko 1). Joutsa on myös noussut tikkakuntien eliittiin, sillä pesälöytöjä on yhdeksän. Päijät-Hämeessä revierejä on löytynyt 12 ja pesiä 17. Hartola on Päijät-Hämeen paras tikkapitäjä (9 pesiä). Huolestuttavaa on pesimäalueen eteläreunalla sijaitsevan Heinolan seudun reviirien autoituminen ja todettujen pesintöiden vähäisyys. Valkoselkätikan läntisen osapopulaation merkittävin lisääntymiskeskus on Luhangan, Joutsan ja Hartolan keskittymä, missä viimeisen kolmen vuoden aikana on sijainnut 40 % kaikista löydetyistä pesistä.

Etelä-Savon valkoselkätikkareviirien määrä oli tutkimuskaudella 10 ja pesiä on löydetty joka vuosi neljä eli yhteensä 12. Pesimäpaikat sijoittuvat laajalle alueelle Kangasniemeltä Punkaharjulle. Suurten reittivesien, kuten Puulan ja Haukiveden tikkametsät ovat vanhastaan tunnettuja, mutta täydennysinventoinnille on siellä-

Kuva 1. Valkoselkätikan reviirit ja pesinnät Suomessa 1991–2001.

Fig. 1. The number of White-backed Woodpecker territories and nests found in Finland in 1991–2001.

kin tarvetta, sillä kaikkia valkoselkätikalle soveliaita kohteita ei ole vielä tutkittu riittävästi. Puruveden ja yleensäkin maakunnan itäisten osien inventointia tulee myös jatkaa kaikkien elinpiirien ja tarjolla olevien sopivien biotooppien löytämiseksi. Linnansaaren kansallispuiston toinen pesimäreiviiri varmistui keväällä 2001, mutta alueella on riittävästi elintilaa kolmellekin parille. Maakunnan ennestään hyvin tunne-

tuilla alueilla Mäntyharjulla ja Pertunmaalla valkoselkätikkojen pesintä ei ole viime vuosina kehittynyt toivottuun suuntaan, sillä monet hyvät kohteet ovat olleet pitkään asumattomina.

Etelä- ja Pohjois-Karjalassa tilanne on samankaltainen. Ensin mainitulla alueella todettiin vuosina 1999–2001 yhdeksän reviiriä ja seitsemän pesintää. Pohjois-Karjalassa varmistettuja revierejä ja pesintöjä oli

Hartolan mamma, vanhin tunnettu valkoselkätikka. © Reijo Ikonen
The oldest known White-backed Woodpecker, 16 calendar year old female.

Taulukko 1. Valkoselkätikan pesintä Suomessa v. 1999–2001.

Table 1. Breeding of the White-backed Woodpecker in Finland in 1999–2001.

Kunta Municipality	Pesiä / Nests			Yht. Total
	1999	2000	2001	
Asikkala	–	1	–	1
Hartola	2	3	4	9
Heinola	1	–	–	1
Hirvensalmi	–	1	1	2
Joutsa	2	3	4	9
Kangasniemi	2	1	1	4
Kesälahti	2	1	1	4
Kontiolahti/Polvijärvi	–	1	–	1
Korpilahti	2	–	2	4
Kuopio	–	1	–	1
Lammi	–	–	1	1
Leppävirta	–	1	1	2
Liperi	–	–	1	1
Luhanka	4	3	3	10
Mustasaari	–	1	–	1
Mäntyharju	–	1	–	1
Nastola	1	–	–	1
Padasjoki	1	1	–	2
Parikkala	–	1	2	3
Punkaharju	1	–	–	1
Rantasalmi	1	1	2	4
Rautjärvi	1	1	1	3
Saari	1	–	–	1
Sysmä	1	–	2	3
Yhteensä / Total	22	22	26	70

kuusi. Kummallakin alueella pesimäreviirit ovat hajallaan ja kaukana toisistaan. Maakuntien kaikkien osien inventointiin ei ole voitu keskittyä tarpeeksi, joten nykyistä levinneisyyskuva ei voida pitää riittävän tarkkana. Erityisesti Venäjältä saavan muuttovoiton vuoksi tulee itärajan tuntumassa olevien, valkoselkätikalle sopivien metsien inventointia tehostaa.

Valkoselkätikat palasivat pitkän tauon jälkeen näyttävästi Pohjois-Savon pesimälinnustoon vuonna 2000. Poikasia tuottaneet pesinnät todettiin Leppävirran ja Kuopion reviireillä. Seuraavana kesänä vain Leppävirran pesintä varmistettiin. Kaikki edellytykset valkoselkätikan uudelle asettumiselle Pohjois-Savoon ovat olemassa, sillä hyviä elinympäristöjä on tarjolla kohtalaisesti. Syrjäinen sijainti etäällä vahvimista pesimäkeskittymistä voi kuitenkin merkittävästi hidastaa elinalueiden löytymistä.

Päijänteen länsipuoliset alueet eivät näytä saavan pysyvää valkoselkätikkakantaa. Pirkanmaan kolmella reviirillä tilanne on keho, sillä varmoja havaintoja on vain yksinäisistä koiraista. Vanhalla tunnetulla pesimäpaikalla ehti pesiä kaksikin naarasta, joten uutta odotellaan vielä toiveikkaana. Myös Padasjoen vuoden 1998 poikasia tuottanut uudisreviiri on autioitumassa. Vaasan rannikkoseudun reviiriin määrä ylsi parhaimmillaan kolmeen ja yksi pesintäkin varmistettiin, mutta viimeksi tilastoitiin vain yksi varma valkoselkätikkareviiri. Tutkimusjakson mielenkiintoisin pesinnän varmentanut havainto tehtiin vuonna 2001 Lammilla, missä havaittiin valkoselkätikkapoukue sopivassa pesimäympäristössä. Tulevan pesimäkauden tehoetsinnöissä selvinnee oliko Kanta-Hämeen ensimmäinen pesintä pelkkä onnenkantamoinen vai viittaako se pysyvän reviirin muodostumiseen.

Pesimätulos pysynyt hyvänä

Seurantajakson aikana todetuissa 70 pesäsä kuoriutu n. 170 poikasta. Kolmen vuoden poikastuotto oli keskimäärin 2,8 elävää poikasta pesivää paria kohti. Pesimätulos voitiin varmistaa 28 pesällä. Pesimätulosta ei päästä koskaan mittaamaan tarkasti, sillä osa valkoselkätikoista pesii liian korkealla lahopötkelöissä. Pitkillä jatkoikkailta pääsisi 16–18 metrin korkeudella oleville pesille harustamalla tikkaat puun viereen seisomaan. Tikkaiden paino on kuitenkin sitä luokkaa, että niiden raahaamiseen risukkojen ja räseikköjen läpi tikkametsiin ei löydy riittävästi vapaaehtoisia. Toistaiseksi onkin ollut tyytyminen 12 metrin ulottumalla oleviin tikkaisiin, joiden kantaminen pitkin metsiä vaatii sekun melkoisen määrän sisua ja adrenaliinia.

Valkoselkätikan pesintä onnistuu yleensä hyvin ja tuhoutuneiden tai keskeytyneiden pesintöiden määrä on melko vähäinen. Suorat havainnot pienten nisäkäseitojen, kuten karpän aiheuttamista tappioista puuttuvat. Näädän tuhoamien pesien määrä on kuitenkin selvästi kasvanut. Kolmen vuoden aikana näätä tuhosi yhteensä viisi valkoselkätikan pesintää Keski-Suomesta ja Päijät-Hämeessä. Pesien turvaamista rungon ympärille kiinnitetyillä peltikauluksilla on kokeiltu ja tulokset ovat olleet lupaavia. Näädän kiipeäminen pesälle ei onnistu kynsien livetessä liukkaalla pelillä. Peltikaulusten virittäminen on työlästä ja hankalaa, sillä pesäpuuta ympäröiviä runkoja pitää myös pellittää, jotta saalistaja ei pääse hyppäämällä pesäpuuhun.

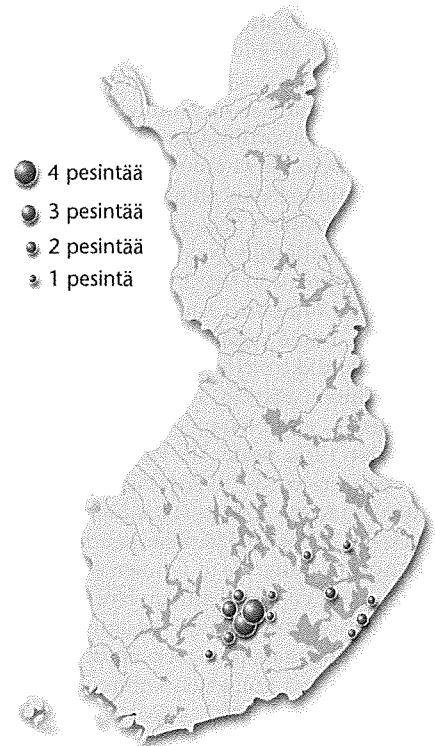
Pesäpoikasten kuoleminen koloon on harvinaista. Emolintujen ruokintakäyttäytymistä tutkittaessa on kuitenkin joskus todettu, että ensimmäistä kertaa pesivien parien ruokintarytmi voi hidastua isojen pesäpoikasten aikaan siten, että ruokinnassa voi olla jopa 3–4 tunnin taukoja. Tällöin poikaset saattavat kuolla ravinnon puutteeseen. Vuonna 2001 Korpilahden pesän toisen poikasen kuoleminen saattoi johtua juuri tästä syystä. Samana vuonna menehtyi Hartolan pesällä neljä iso, lähes lentokykyistä poikasta. Poikaset löydettiin kuolleina rengastusretkellä 21.5. Toinen vanhemmista toi vielä ruokaa pesälle, vaikka poikasten kerjuaääntä ei enää kuulunut. Myöhemmässä tutkimuksessa kävi ilmi, että kuolinsyy oli bakteerin aiheuttama suolistotulehdus. Suurin osa pesäpoikasista jätti pesäkolon kesäkuun toisella viikolla.

Pitkäikäisiä rengaslintuja

Vuosina 1999–2001 rengastettiin 78 valkoselkätikan pesäpoikasta (1999 19, 2000 28, 2001 31). Tähänastinen ennätys on vuodelta 1997, jolloin rengastettiin 41 poikasta (Laine 1999). Vuosina 1987–2001 on merkitty 385 poikasta (mukana ei ole pesään rengastuksen jälkeen kuolleita lintuja). Aikuisia lintuja rengastettiin talvisilla ruokintapaikoilla kymmenen.

Pesäpoikasista saatujen löytöjen ja kontrollien määrät osoittavat, että suuri osa poikasista menehtyy ilmeisesti ensimmäisen elinvuotensa aikana. Noin 8 % poikasina merkityistä on tavattu myöhemmin aikuisena ja vajaan 5 % pesivinä emoina.

Värirenkastuksen avulla on selvinnyt, että elämäntaipaleen alkuvaiheista selvinnyt nuori lintu voi varttua todella kypsään ikään ja jatkaa sukuaan elämän ehtoopuolelle asti. Joutsassa asustaa elinvoimainen naaras, joka merkittiin pesäpoikasena naapurikunnan Hartolan puolella vuonna 1991. Tätä kirjoitettaessa linnulla on jo alkanut kahdestoista elinvuosi, ja merkit pe-

Kuva 2. Valkoselkätikan pesimäpaikat kesällä 2001.

Fig. 2. Breeding localities of the White-backed Woodpecker in Finland in 2001. Largest dot = 4 nests, smallest dot = 1 nest.

sinnän toteutumisesta ovat yhtä vahvat kuin vuonna 2001. Valkoselkätikkojen maailmanikäennätyksen lienee kuitenkin saavuttanut "Hartolan mamma", nyt jo 16. kalenterivuoden nähnyt konkari, joka on pesinyt koko ajan lähes samalla paikalla, missä se aikanaan rengastettiin. Sen vuran alkaa ilmeisesti ikä painaa, että vuoden 2001 pesimäpanostus jäi linnulla yhden vesimunan hautomiseen.

Pesäpoikasina merkityistä linnuista saadut kontrollit ovat yleensä lyhyitä siirtymiä lähiseutujen hyvälle biotoopeille. Jonkin verran pidempään oli matkannut vuoden 1997 pesäpoikanen Pirkanmaan Sahalahdelta, sillä se oli löytänyt sopivan elinpiirin Luhangan Judinsalosta. Valitettavasti vain, että matka päättyi tuhoisiin seureauuksiin törmäykseen kesämökkin ikkunaan. Lintujen talviruokinta kesämökkien ikkunaterassien tuntumassa on koitunut muuallakin valkoselkätikkojen turmaksi. Hirvensalmen Puulan reviiri oli kaksi vuotta tyhjillään koiraan kuoltua ikkunaa vasten kesken poikasruokinnan. Kangasnimen Kyyvedellä naaraslintu selvisi tärskestä hengissä ja onnistui pesinnässään, mikä kuitenkin jäi viimeiseksi linnun myöhemmin kadottua.

Kaikki pyydystetyt valkoselkätikat merkitään alumiinirenkään lisäksi kolmella värirenkaalla. Yksilöllisen värirenkastuksen avulla lintujen myöhempiä liikkeitä voidaan seurata lintuja pyydystämättä. Se vaatii kuitenkin hyvät olosuhteet ja laa-

dukkaan optiikan. Parhaimpiin tuloksiin päästään kaukoputkella. Valkoselkätikkatyöryhmä toivoo, että lintuharrastajat havaintoja tehdessään kiinnittäisivät huomiota renkaiden keskinäiseen sijaintiin nilkassa, sillä sekin on värirenkaskoodin avaamisessa ratkaisevan tärkeä seikka.

Suojelutilanne

Valkoselkätikan suojelu on edistynyt selvästi alueellisten ympäristökeskusten toimialueilla. Suojelusuunnitelman kohteiden jaottelu kahteen osaan (I- ja II-alueet) ja niiden sisällyttäminen Natura 2000 -ohjelmaan kuuluviin tai sen ulkopuolelle jääviin sekä ympäristökeskusten erilaiset toimintatavat tekevät alueellisen vertailun hankalaksi. Suunnitelmakohteiden tavoitepinta-ala on voinut muuttua huomattavasti vuosien mittaan, ja joidenkin ympäristökeskusten alueella on aktiivisesti pyritty maanhankintaan muualtakin kuin ohjelmiin kuuluvilta kohteilta. Valkoselkätikkatyöryhmän laatiman suojelusuunnitelman alkuperäinen tavoite oli saada n. 4 000 ha erilaisia valkoselkätikkametsiä säästetyksi. Tässä luvussa olivat mukana tunnetut pesimäalueet ja muut tärkeät elinpiirit sekä suuri määrä kohteita, joiden odotusarvo pesinnän suhteen ei ollut yhtä korkealla. Tuohon määrään suhteutettuna yli puolet tavoitteesta on jo toteutunut, sillä suojelun piirin on saatu yhteensä yli 2 000 ha tikkametsiä. Toteutuskeinoja ovat olleet ostot valtiolle, rauhoitukset ja vaihtomaakaupat.

Onkisalons tiekiista

Luhangan Onkisalons metsätiehanke on suuruisen kuuluisa jupakka, mistä on kirjoitettu palstakaupalla niin epämääräisiä lehdistöjuttuja, että katsaus tosiasioihin on paikallaan. Onkisalons saaren eteläkärjessä sijaitseva Kiviniemi on pesinnän säännöllisyydellä mitattuna yksi tuottavimmista ja tärkeimmistä reviereistä Keski-Suomessa ja koko maassakin erittäin tärkeä pesimäalue. Reviiri on ollut yhtäjaksoisesti asuttuina ainakin vuodesta 1987 lähtien.

Vuonna 1989 Onkisaloon alettiin puuhata metsänparannusvaroin rahoitettavaa yksityistietä Kiviniemen kautta. Tiehanke perusteltiin erityisesti metsänhoidollisilla tarpeilla. WWF:n tutkijat korostivat niemen merkitystä tikan kannalta. Tietömituksessa ei otettu huomioon tunnettuja luontoarvoja. Yksityistielaisissa kuitenkin todetaan, ettei yksityistien rakentaminen saa aiheuttaa luonnon turmeltumista. Samoin metsätalouden ympäristöohjelma sivuutettiin. Maa- ja metsätalouden ympäristöohjelma sivuutettiin. Maa- ja metsätalouden ympäristöohjelma sivuutettiin. Maa- ja metsätalouden ympäristöohjelma sivuutettiin.

Kiviniemen metsätie 15.3.2002 (digikuva). © Reijo Ikonen
Illegally constructed forest road at a breeding site of White-backed Woodpecker.

ka lääninhallituksen ympäristönsuojelutoimisto oli tielinjalle sijoittuvan suojelusuunnitelman toteuttaja.

Maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto oli tielinjalle sijoittuvan suojelusuunnitelman toteuttaja. Maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto oli tielinjalle sijoittuvan suojelusuunnitelman toteuttaja. Maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto oli tielinjalle sijoittuvan suojelusuunnitelman toteuttaja.

Tielle suunniteltiin vaihtoehtoinen linjaus läheisen Vihtasen saaren kautta. Näin tie pitenis, mutta ylimääräiset rakennuskustannukset oli määrä kustantaa ministeriöiden rahalla täysin. Olennaista on, että tie olisi voitu rakentaa. Tämä ei tiekunnalle kelvannut, ja vaihtoehtoa tarjonnutta ympäristöhallintoa syytettiin joustamattomuudesta. Tiekuunta alkoi myös väittää, ettei valkoselkätikka pesi Kiviniemessä ja että Vihtasen linjaus on suojelun kannalta haitallisempi.

Vuoden 1994 toimenpidekiellosta valittiin hallinto-oikeuksiin, ja prosessi eteni valtioneuvostoon, joka antoi alueelle lunastusluvan. Tämän jälkeen perustettiin lunastustoimikunta, johon kuului maanmittaustoimiston insinööri ja kaksi kuntaalaisten valitsemaa uskottua miestä. Korvausperusteita määriteltiin monta vuotta. Lopulta lunastus päätettiin toimittaa kahdessa vaiheessa: ensin lunastetaan maapohja, sitten tieoikeus. Maapohja siirtyi

valtiolle. Toimikunnan tehtävä oli päättää tieoikeuden lunastamisesta ja korvaavan tieoikeuden perustamisesta. Uskomaton, mutta totta: toimikunta perusti korvaavan tieoikeuden täsmälleen samaan paikkaan, josta se oli lunastettu! Maanmittausinsinööri oli perin outoa menettelyä vastaan, mutta uskottujen miesten äännet riittivät. Asiasta valittiin. Ympäristökeskus viittasi mm. luonnonuojelulakiin, jossa sanotaan, että Natura 2000 -alueille suunniteltujen hankkeiden vaikutus suojeluarvoihin tulee arvioida. Vaikka päätös oli vastoin lakia, maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto hylkäsi valituksen. Maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto hylkäsi valituksen. Maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimisto hylkäsi valituksen.

Tiekunta aloitti välittömästi räjäytystyöt, ja taas juuri Kiviniemessä. Tässä rikottiin kahtakin lakia. Lunastustoimitus oli kesken mm. korvausten osalta, minä aikana luonnontilan muuttaminen on lailla kielletty. Toiseksi, alueella on rantayleiskaavan mukainen suojeluvaraus, jolla kaikki rakentaminen on rakennuslaissa kielletty, kunnes alue on perustettu suojelualueeksi. Lakia valvovana viranomaisena ympäristökeskus pyysi poliisilta virka-apua. Sitä saatiinkin ja tietyt keskeytettiin, mutta vain hetkeksi, sillä asian juridisen sekavuuden vuoksi poliisi ei löytänyt varmoja perusteita keskeytyksen jatkamiselle.

Korkein oikeus antoi loppusyksyllä 2001 valitusluvan maa- ja metsätalouden ympäristönsuojelutoimiston päätöksestä todeten samassa yhteydessä, että ko. päätöstä tien rakentamiseksi ei saa panna täytäntöön. Se ei paljon lohduttanut, sillä

tiekunta ja metsäkeskus olivat rakentaneet tien siihen mennessä valmiiksi. Metsätienä viritelty hanke on vuosien mittaan muutunut perusteiltaan aivan toiseksi. Tällä hetkellä tiekuntalaiset vaativat tietä saaren asukkaille kuuluvana perustuslaillisena oikeutena. On selvää, että saaren rannoille kaavoitettujen mökkitonttien arvo nousee huomasti kun yhteiskunnan tuella rakennetaan silta ja tie valmiiksi.

Korkeimman oikeuden ratkaisua odotellaan keväällä 2002. On päätös minkäläinen tahansa, ennakkotapauksena se kuitenkin osoittaa, onko uhanalaisilla lajeilla lain turvaa Suomessa.

Valkoselkätikkainventoinnit Venäjän Karjalassa

WWF:n valkoselkätikkatyöryhmäläiset ovat inventoineet Laatokan Karjalan tikkametsiä 1990-luvun alkupuolella. Karjalankannaksen valkoselkätikkakartoitukset aloitettiin vuonna 1999. Lupaavat tulokset antoivat aihetta tarkempaan seurantaan. Vuonna 2000 aloitettiin WWF:n, Metsähallituksen ja Pietarin yliopiston yhteinen seurantatutkimus Kannaksella (Laine & Kumpulainen 2001). Tutkimus päättyi vuonna 2002.

Tarkoituksena on tarkentaa tietoja ja vahvistaa oletuksia valkoselkätikan esiintymisestä Suomen rajan läheisyydessä ja Kannaksen keskiosissa. Tavoitteena on myös saada lisää aineistoa ja uutta tietoa suomalaisen suojelututkimuksen tueksi. Tiheän ja elinvoimaisen kannan alueelta saada laajempi ja luotettavampi käsitys lajin pesinnästä ja sopeutumiskyvystä muuttuviin oloihin kuin Suomesta. Värihengastuksen avulla pyritään saamaan vahvistusta ja todistusaineistoa aiemmalle käsitykselle siitä, että Suomen populaatio saa vuosittaista täydennystä Venäjältä.

Kannaksen pesimäkanta on osoittautunut vahvaksi ja elinvoimaiseksi. Reviiritiheys on suurimmillaan parhaissa elinympäristöissä. Lajinsäisen kilpailun seurauksena valkoselkätikkoja tavataan selkälaisillakin biotoopeilla, joilta niitä Suomessa harvemmin löytyy. Parimäärissä ja tiheyksissä on alueellisia eroja, mutta kannan tiheyttä ilmentää hyvin se, että auton ikkunastakin voi ajon aikana tehdä spontaaneja havaintoja tienvarren valkoselkätikoista. Tällä hetkellä koko Kannaksen populaatioksi arvioidaan n. 300 paria.

Valkoselkätikkakanta on osoittautunut erittäin vahvaksi rajan tuntumassa sijaitsevan entisen Kirvun kunnan alueella ja Äyräpäänjärvien ympäristössä. Kirvussa

pesät sijaitsivat lähimmillään vain 1,35 km:n päässä toisistaan. Suomessa lähimmät etäisyydet ovat olleet 3–3,5 km.

Vuoden 2000 maastotöiden aikana löydettiin melko suppealta alueelta 14 pesintää. Poikasia rengastettiin yhteensä 22 venäläisillä metallirengasilla ja suomalaisilla värirengasilla. Tulosta voidaan pitää erinomaisena, sillä pesimämetsistä ja koloista ei juurikaan ollut tietoa etukäteen. Samaan aikaan rengastettiin Suomessa yhteensä 28 poikasta tehoseurannassa olevilla kohteilla. Kannaksella pyydystettiin ja rengastettiin myös yhdeksän aikuista yksilöä.

On ilmeistä, että Karjalasta siirtyy vuosittain jonkin verran valkoselkätikkoja myös Suomen puolelle. Suuret invaasiot havaitaan helposti, mutta vuosittaista liikehtimistä rajan yli on vaikea varmentaa muuten kuin värihengaskontrolleilla. Toistaiseksi venäläisistä tikoista ei ole saatu yhtään värihengashavaintoa Suomen puolelta, mutta siihen on hyvät mahdollisuudet, sillä Kirvun reviireskittymän lähimmät pesät sijaitsevat alle kymmenen kilometrin päässä rajalta Rautjärven–Ruokolahden kohdalla.

Kiitokset

Valkoselkätikan seurantatutkimus jatkuu Maailman Luonnon Säätiön (WWF) Suomen Rahaston ja Ympäristöministeriön rahoituksella. Venäjän Karjalan inventoinnit on toteutettu etupäässä Metsähallituksen lähialueyhteistyön rahoituksen turvin.

Valkoselkätikkatyöryhmä kiittää kaikkia mukana olleita lintuharrastajia ja toivoo yhteistyön edelleen jatkuvan. Kaikki havainnot ovat arvokkaita, ja niitä voi ilmoittaa suoraan työryhmän projektivastavalle (Timo Laine, p. 0500 472 177, e-mail timo.laine@ppa.inet.fi) tai Suomen WWF:n toimistoon, os. Lintulahdenkatu 10, 0500 Helsinki, p. (09) 7740 100.

Summary: Monitoring of White-backed Woodpecker in Finland in 1999–2001

The monitoring program of White-backed Woodpecker population in Finland started at the beginning of 1990s (eg. Laine 1999). White-backed Woodpecker is the most endangered forest bird species in Finland. Recent breeding population is estimated at 40 pairs. Figures from 1999–2001 show slight population increase (fig. 1).

The present breeding distribution can be divided into to subpopulations (fig. 2). About 75 % of pairs breed in the western subpopulation (province of Päijät-Häme and the southern part of the county of Keski-Suomi) and the rest in

eastern subpopulation (provinces of Northern and Southern Karelia).

More than half of the most important breeding sites of the White-backed Woodpecker has been protected. However, the future of the White-backed Woodpecker is not clear, as the breeding population still is critically low and the distribution area is small and fragmented.

Kirjallisuus

- Alanko, T. & Reinikainen, K. 1994: Vaellus ei auttanut valkoselkätikkää – seurantaraportti 1994. – Päijät-Hämeen Linnut 25:128–139.
- Alanko, T. 1996: Valkoselkätikat pohjalukemista lievään nousuun – seurantaraportti 1995–1996. – Päijät-Hämeen Linnut 27: 9–18.
- Laine, T. 1996: Valkoselkätikan esiintyminen ja pesintä vuonna 1995 (Summary: Breeding of the White-backed Woodpecker in Finland in 1995). – Linnut 31(3):29–31.
- Laine, T. 1997: Valkoselkätikka edelleen metsälinnustomme uhanalaisimpia lajeja – seurantaraportti vuodelta 1996 (Summary: Breeding of the White-backed Woodpecker in Finland in 1996). – Linnut-vuosikirja 1996:12–14.
- Laine, T. 1999: Valkoselkätikan seuranta 1997–1998: onko aallonpohja ohitettu? (Summary: The White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* getting over the population decline? – Monitoring studies in 1997–1998). – Linnut-vuosikirja 1998: 4–9.
- Laine, T. & Kumpulainen, J. 2001: Valkoselkätikkatutkimus Venäjällä v. 2000. Lähi-aluearaportti Karjalankannakselta. – Raportti Metsähallitukselle 25.1.2001.
- Laine, T., Virkkala, R. & Alanko, T. 1994: Suojelu etenee liian hitaasti – valkoselkätikan alamaiki kiihtyy (Summary: Breeding of the White-backed Woodpecker in Finland in 1993 and the species's conservation plan). – Linnut 29(3):24–26.
- Laine, T., Virkkala, R. & Alanko, T. 1995: Vaelluslinnuista ei apua – valkoselkätikkojen pesinnässä katovuosi (Summary: Breeding of the White-backed Woodpecker in Finland in 1994). – Linnut 30(3):37–38.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Virkkala, R., Alanko, T., Laine, T. & Tiainen, J. 1993: Population contraction of the White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* in Finland as a consequence of habitat alteration. – Biological Conservation 66:47–53.

Kirjoittajan osoite / Author's address

Nurmelantie 80
FIN-35220 Eräjärvi
e-mail: timo.laine@ppa.inet.fi

Saapunut / Received 18.3.2002